

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

Вх. № 89 Кв. 12 | 17г.
Дата 22.02.18г.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

Изх. № 10-00-3..... 2.1-02-2018
На Ваш № 21КД/ 23.01.2018 г.

ДО

КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

С Т А Н О В И Щ Е

ОТ

ЦЕЦКА ЦАЧЕВА
МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО

ПО

КОНСТИТУЦИОННО ДЕЛО № 12/2017 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ПРЕДСЕДАТЕЛ,
УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

С определение на Конституционния съд от 23 януари 2018 г. съм конституирана като заинтересована страна по конституционно дело № 12 за 2017 г., образувано на 28.11.2017 г. по искане на Висшия адвокатски съвет (ВАС) за установяване на противоконституционност на:

1. Разпоредбата на чл. 50 и на разпоредбата на чл. 81, ал. 3 НПК в частта „, или едномесечен срок от деня, в който получил съобщение за прекратяване на досъдебното производство, на основание че престъплението се преследва по тъжба на пострадалия;
2. Разпоредбата на чл. 63, ал. 2, т. 4 НПК;
3. Разпоредбите на 73а, ал. 2 НПК и чл. 416, ал. 5 НПК;
4. Разпоредбата на чл. 247в, ал. 1, т. 3 в частта „, в случаите по чл. 94, ал. 1 НПК;
5. Разпоредбата на чл. 227, ал. 5 от НПК;

6. Разпоредбата на 248а в цялост и на разпоредбата на чл. 252, ал. 2 в частта „или когато е констатирал очевидни фактически грешки в обвинителния акт“;
7. Разпоредбата на чл. 358, ал. 2 НПК;
8. Разпоредбите на чл. 301, ал. 4 и чл. 305, ал. 6 НПК;
9. Разпоредбите на чл. 336, т. 4, чл. 354, ал. 1, т. 3 НПК и чл. 425, ал. 1, т. 3;
10. Разпоредбите на чл. 248, ал. 3, чл. 320, ал. 2, чл. 348, ал. 3, т. 1, чл. 351, ал. 2 и чл. 360, ал. 2 НПК;
11. Разпоредбите на чл. 411а, ал. 1, т. 4 НПК.

С посоченото определение и на основание чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията на Република България, във връзка с чл. 19, ал. 1 от Закона за Конституционен съд е допуснато за разглеждане по същество искането за установяване на противоконституционност на изброените по-горе разпоредби. Като основание за противоконституционност изрично са посочени разпоредбите на чл. 4, ал. 1, чл. 6, ал. 1 и ал. 2, чл. 30, ал. 1, чл. 31, ал. 3 и 4, чл. 17, ал. 3, чл. 56, чл. 57, чл. 117, ал. 1, чл. 121, чл. 122 на Конституцията.

С определение от 16 януари 2018 г. по конституционно дело № 10/2017 г. Конституционният съд е допуснал за разглеждане по същество искането на пленума на Върховния касационен съд за установяване на противоконституционност и несъответствие с чл. 6 от Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи на чл. 127, ал. 1, предложения предпоследно и последно, и само на противоконституционност на чл. 411а, ал. 1, т. 4 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), (обн. ДВ, бр. 86/2005, посл. доп. ДВ, бр. 101/19.12.2017 г.). Конституционният съд е открил идентичност в искането относно чл. 411а, ал. 1, т. 4 НПК, на вносителите по двете дела – пленума на Върховния касационен съд и Висшия адвокатски съвет. Сходни са и изложените основания и съображения за противоконституционност на разпоредбата, а именно, че Специализираният наказателен съд носи характеристиката на извънреден съд, което не се допуска от чл. 119, ал. 3 от Конституцията и противоречи на принципа за правовата държава (чл. 4, ал. 1 от Конституцията). Съдът е намерил, че предметът на к. д. № 12/2017 г. в частта относно конституционосъобразността на чл. 411а, ал. 1, т. 4 НПК е обхванат от предмета на конституционно дело № 10/2017 г. По тези съображения и на основание чл. 14, ал. 1 ЗКС, чл. 22, ал. 3 ПОДКС, Конституционният съд с друго определение от 23 януари 2018 г. е присъединил към конституционно дело № 10/2017 г. конституционно дело № 12/2017 г. т. 11 на диспозитива, относно установяване на противоконституционност на разпоредбата на чл. 411а, ал. 1, т. 4 НПК (ДВ, бр. 101/19.12.2017 г.), за съвместно разглеждане и решаване.

По така направеното искане излагам следното становище:

1. Разпоредбата на чл.50 и част от чл.81, ал.3 НПК, а именно: „или в едномесечен срок от деня, в който пострадалият е получил съобщение за прекратяване на досъдебното производство на основание, че престъплението се преследва по тъжба на пострадалия” не нарушава на чл.4, ал.1 на Конституцията и не противоречи на основните ѝ принципи. Същата е приложима, пълна, както и ясно и точно формулирана. По отношение на внесеното искане за обявяване на разпоредбите, не е налице така твърдяното противоречие. Двете разпоредби напълно кореспондират помежду си и имат за цел за цел защита на основни права и интереси на пострадалото лице. Предвиденият едномесечен срок в чл. 81, ал. 3 НПК има дисциплиниращ характер и ясно посочва хипотезата, за която се отнася, а именно в случай че първоначално наказателното дело е образувано като дело от публичен характер.

2. Разпоредбата на чл. 63, ал. 2, т. 4 НПК, приета със ЗИДНПК (ДВ, бр.68/2017 г.) се отнася до обвинение, повдигнато при условията на чл. 269, ал. 3 НПК. В действителност този текст породил сериозни дискусии при неговото обсъждане в пленарно заседание. Доколкото обаче се касае за презумпция, която се урежда с това правило, последното е напълно обосновано. С оглед практиката на съдилищата във всеки конкретен случай наличието на тази обективна предпоставка наред с останалите следва да се преценява поотделно. Спазено е изискването за юридическа техника от страна на законодателя, доколкото се касае за презумпция. Следователно не е налице неравноправно третиране на лицата, срещу които обвинението е повдигнато задочно. Не се накърнява и задължението на съдебната власт по чл.117, ал.1, чл.30, ал. 1, чл.31, ал.3 и 4 на Конституцията, нито е несъвместима с презумпцията за невиновност, която по своето естество представлява ръководно начало. Доколкото текстът предвижда взимане на мярка за неотклонение в съдебното производство, в което същата следва да бъде постановена, компетентният съд ще провери наличието и на останалите обективни предпоставки. В случай че е налице реална опасност с оглед целите на чл. 57 от НПК, съдът следва да вземе мярка за неотклонение в предвидената хипотеза. В този случай съдът не се произнася по субективно зададени предпоставки, а по обективни такива, предвидени в хипотезата на процесуалната правна норма. Следователно той не се занимава с въпроси за виновността на конкретно лице. Нарушение на презумпцията за невиновност би била налице, ако се предвиждаше произнасяне по отношение на вината на лицето. Отново следва да се подчертае, че в конкретния случай е визирана обективна предпоставка за налагане на мярката за неотклонение, а не субективна, която възпрепятства възможността за нарушаване на това основно ръководно начало. Освен това не е налице надхвърляне на допустимите, с оглед нуждите на правосъдието, ограничения на правата на обвиняемия и не се нарушават международните задължения от страна на българската държава, доколкото съдът може и да не наложи мярка за неотклонение в този случай, ако не са налице останалите предпоставки за нейното налагане.

3. Разпоредбите на чл.73а, ал.2 и чл.416, ал.5 НПК не нарушават защитените от Конституцията права на третите лица, които към датата на изменение на НПК (ДВ,

бр.68/4.08.2017 г.) са дали като гаранция по чл.61 НПК свои пари или ценни книжа. Освен това разпоредбата на 73а, ал. 2 НПК и чл. 416, ал. 5 НПК кореспондират помежду си. По този начин се гарантира възможността изпълнението на вземания от съдебни разноски и такси да се насочи и върху внесените като гаранция пари и ценни книжа, когато обезпечителната мярка е наложена върху тях.

4. Относно внесеното искане за обявяване за противоконституционна разпоредбата на чл. 247в, ал. 1, т. 3 в частта „в случаите по чл. 94, ал. 1 НПК“, считам същото за неоснователно. Законодателят е посочил в кои случаи се отлага наказателното производство, като изрично е посочил, че неявяването на защитник, когато защитата е задължителна по чл. 94, ал. 1 НПК, е основание за отлагане на разпоредителното заседание. Този текст на разпоредбата функционира и представлява процесуална гаранция за правото на защита на обвиненото лице. Поспециално липсва противоречие с чл.56, чл.30, ал.4, чл.121 във връзка с чл.6, ал.1 от Конституцията, както и с принципа на правовата държава – чл. 4, ал.1 от Конституцията.

5. Разпоредбата на чл. 227 НПК урежда предявяването на разследването. Оспорва се като противоконституционна нейната ал.5, която предвижда, че когато обвиняемият се яви без упълномощен защитник, съдът назначава резервен защитник, независимо че обвиняемият е упълномощил такъв. Разширяване на възможностите за участие на резервен защитник, независимо от упълномощаването на друг защитник, цели създаване на условия за своевременно приключване на досъдебното производство, без да се засягат гаранциите за ефективно упражняване правото на защита. Назначаването на резервния защитник не дерогира правото на обвиняемия да продължи да се ползва от правото на договорно упълномощен защитник за съответното процесуално действие. Тази разпоредба не отнема правото на обвиняемия да се яви и да участва в наказателното производство с адвокат по свой избор. При назначаване на резервен защитник не се стига до замяна на упълномощения защитник без волята и знанието на обвиняемия. Поради тези съображения неправилно се тълкува в искането на вносителя, че назначаването на резервния защитник пренебрегва избора на обвиняемия конкретно лице да го защитава.

6. Не споделям и изложените съображения за противоконституционност на чл. 248а (ДВ, бр.63/2017) в цялост и на чл. 252, ал. 2 НПК в частта „или, когато съдът е констатирал очевидни фактически грешки в обвинителния акт“.

На първо място разпоредбата на чл. 248а НПК е съобразена с идеята и духа на института „изменение на обвинението.“ Вярно е, че липсва легална дефиниция в НПК относно очевидната фактическа грешка, но от практиката е известно, че последната представлява всяко несъответствие между формираната истинска воля на държавния орган и нейното външно изразяване в писмения текст на решението. Изглежда вносителят влага определен смисъл, когато говори за нов обвинителен акт. Препращайки към института „изменението на обвинението“ той визира, че е възможно да се стигне до повдигане на обвинение, за което следва да се приложи

закон за същото, по-тежко или по-леко наказание с или без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението. Следва да се подчертае, че това е невъзможно, тъй като така нареченото изменение на обвинението на досъдебната фаза се прави чрез процесуалното действие „ново привличане на обвиняем“ по реда на чл. 225 НПК. Това действие от своя страна се извършва в първия стадий на досъдебната фаза, а не във втория стадий „действия на прокурора след приключване на разследването“. На второ място известни са съставните части на обвинителния акт, поради което е крайно твърдението, че поправянето на фактическата грешка може да е свързано с изменения в обстоятелствената част на акта в такава степен, че да заместят функцията на изменението на обвинението като институт. Ето защо поправянето на грешката не може да послужи като способ на прокурора в този кратък срок да повдигне ново обвинение. В този контекст оспорваната разпоредба не води до нарушаването на правото на защита, нито се въвежда постоянно и непреодолимо ограничаване на основни конституционни права. В искането на вносителя липсват аргументи в тази насока, а само декларативно посочване от страна на вносителя на чл. 56, чл. 117, ал. 1 и ал. 2, чл. 121, ал. 1, чл. 4, ал. 1 и Преамбюла на Конституцията. В този контекст считам, че разпоредбата на чл. 248а в цялост и на разпоредбата на чл. 252, ал. 2 в частта „или когато е констатирал очевидни фактически грешки в обвинителния акт“ по никакъв начин не противоречат на посочените от ВАС разпоредби.

7. Излагат се съображения за противоконституционност на чл. 358, ал. 2 (ДВ, бр. 63/2017 г.), текстът на който гласи „В случаите по ал. 1, т. 3 делото не може да бъде върнато повторно на същото основание“. Когато съдът констатира, че е допуснато на досъдебното производство отстранимо съществено нарушение на процесуални правила, довело до ограничаване на процесуалните права на обвиняемия, на пострадалия или на неговите наследници, прекратява съдебното производство и връща делото на прокурор. Съгласно общата разпоредба на чл. 249, ал. 2 НПК, приложима и за бързото производство, когато прекратява съдебното производство на основание чл. 248, ал. 1, т. 3, съдът с определение посочва допуснатите нарушения. В тези случаи прокурорът следва да ги отстрани, като съгласно посочения текст започва да тече нов срок от получаване на делото. Няма правна норма, която да оправомощава прокурора да задължи конкретния съд да разгледа и реши делото, както сочи вносителят. Освен това разпоредбата не води до автоматичното саниране на допуснатите нарушения. Преобладаването на правомощия, свързани с връщането на делата на прокурора, на пръв поглед създава впечатление, че в по-голяма степен гарантира правото на защита на гражданите, но в същото време забавя и оскъпява процедурата. Освен това с разпоредбата се търси баланс на законодателно ниво. По такъв начин се гарантира, че подсъдимият няма да бъде осъден за по-тежко престъпление, за което не му е било предявено обвинение в първата инстанция.

8. Изразявам становище, че Конституционният съд следва да не уважи искането за произнасяне относно противоконституционността на чл. 301, ал. 4 и чл. 305, ал. 6 НПК, тъй като не е налице посоченото противоречие с чл. 4, ал.

1, чл. 6, ал. 2, чл. 31, ал. 4, чл. 56, чл. 57, ал. 1, чл. 121, ал. 1 и 2, чл. 122 от Конституцията. Аргументите в искането са свързани със съотношението на наказателното производство и административното производство. Не е налице противоречие и по отношение на останалите оспорени от вносителя разпоредби. С измененията и допълненията на НПК се разшири обемът на въпросите по чл. 301 от НПК, които съдят обсъжда при постановяване на присъда или решение – дали извършеното деяние не съставлява административно нарушение, и е обвързан с предвидените нови задължения в чл. 305, ал. 6, чл. 336, ал. 1, т. 4 и чл. 354, ал. 1, т. 3 от НПК за налагане на съответно административно наказание, когато деянието не е престъпление, а е административно нарушение, предвидено в закон или в указ. По този начин се прие комплекс от правни норми, с които се цели адекватно прилагане на принципа „ne bis in idem“ при конкуренция между административнонаказателна и наказателна отговорност в смисъла, вложен в ТР № 3/2015 г. на ОСНК на ВКС и в практиката на ЕСПЧ по прилагане на Протокол № 7 КЗПЧОС. Това гарантира в пълна степен както интересите на държавата, така и на лицата, спрямо които се водят административнонаказателни, съответно наказателни производства.

9. По направеното искане от вносителя за прогласяване на противоконституционност на чл. 336, т. 4, чл. 354, ал. 1, т. 3 и чл. 425, ал. 1, т. 3 НПК препращам към изложеното становище по – горе (по т. 8), доколкото се обсъждат отново съображения, свързани с налагането на административно наказание в наказателното дело.

10. Не споделям аргументите и поддържаното становище относно член 248, ал. 3, чл. 320, ал. 2, чл. 348, ал. 3, т. 1, чл. 351, ал. 2 и чл. 360, ал. 2. Разпоредбите по отделно и в съвкупност не противоречат на чл. 31, ал. 4, чл. 56, чл. 57, ал. 1, чл. 117, ал. 1 и 2, чл. 21, ал. 1 и 2 и чл. 122, ал.1 на Конституцията. Промяната води до невъзможността в хода на съдебното производство страните по наказателни дела да правят възражения относно допуснати в досъдебната фаза на процеса съществени нарушения на процесуалните правила, след като не са ги изложили в разпоредителното заседание или съдят ги е приел за несъществени. Но е неправилно твърдението, че по този начин не се стига до нарушаване на правото на защита на страните в наказателния процес. В конкретния случай не се разбира правилно заложената идея на законодателя, която е обвързана с института „изменение на обвинението“. Този институт има за цел да гарантира правото на защита на обвиняемия в наказателния процес в най-голяма степен. В този смисъл не може да се говори за ограничаване или дерогиране на основно конституционно право. Неразбирането на неговите идея и дух води до формиране на неправилни съждения за въвеждане на преклузията в наказателния процес. Следва да се отбележи, че не се стига и до преклудирание на възможността страните да правят искания, бележки и възражения относно доказателства и доказателствени средства, свързани с предмета на наказателното дело. С оглед на гореизложеното считам за неправилен изложения в искането аргумент, че по този начин се препятства и установяването на обективната истина в наказателния процес (чл. 13 НПК).

По отношение на внесеното искане за обявяване на разпоредбата на чл. 411а, ал. 1, т. 4 НПК за противоконституционна, считам, че посочената разпоредба възлага на специализирания наказателен съд разглеждане на дела за определени престъпления, извършени от определени категории субекти, но по този начин не се дава на този орган на съдебната власт характеристика на извънреден съд. В Република България извънредни съдилища не се допускат съобразно чл. 119, ал. 3 от Конституцията и функционирането им противоречи на принципа за правовата държава - чл. 4, ал. 1 от Конституцията. Специализираните съдилища поначало са допустими съгласно чл. 119, ал. 2 от Конституцията и те притежават тези общи характеристики. Конституционният съд вече се е произнесъл с Решение № 5 от 1994 г. по к. д. № 3 от 1994 г., че чл. 119, ал. 2 от Конституцията изрично предвижда създаването в бъдеще и на други специализирани съдилища, непосочени в първата алинея, а в Решение № 22 от 1998 г. по к. д. № 18 от 1998 г. е приел, че „по смисъла на Конституцията специализираните съдилища са част от целокупната съдебна система. Те не са съдилища само от функционално гледище, т.е. защото са им възложени правораздавателни функции, а съдилища и от организационно гледище, защото за съдиите в тях важат същите изисквания и статут, които важат и за съдиите от общите съдилища“.

Делата, които са подсъдни на специализирания съд, са изчерпателно изброени в разпоредбата на чл. 411а, ал. 1 НПК, като в обхвата и компетентността попадат престъпленията, извършени от посочените лица в т. 4 от цитираната разпоредба.

В конкретния случай не е налице противоречие с конституционния принцип на равенство на гражданите пред закона - чл. 6, ал. 2 от Конституцията. Освен това оспореното допълнение в чл. 411а, ал. 1, т. 4 НПК не представлява съществено отстъпление от идеята, че компетентността на специализираните съдилища се определя единствено съобразно предметен критерий, свързан с правната квалификация на деянието. Подведомствеността, респективно компетентността на специализирания наказателен съд се обуславя от засегнатите обществени отношения при извършване на конкретното деяние. Обектът на престъплението е единствено предметният критерий, който води до необходимостта от „специализация“ при разглеждането и решаването на наказателни дела при извършени престъпления от посочените в чл. 411а, ал. 1, т. 4 НПК лица. В тази насока се е произнесъл и Конституционният съд в свое Решение № 10 от 15 ноември 2011 г. по Конституционно дело № 6 от 2011 г., в което изрично посочва в мотивите си критерия, възприет от законодателя за правилното определяне на компетентността специализирания наказателен съд. В същото това решение е посочено, че именно от определящо значение е предметът на наказателното дело, а не качеството на извършителите на престъплението. Вторият критерий е вече използван при определяне подсъдността на военните съдилища и на Софийския градски съд, който разглежда като първа инстанция и делата за престъпления от общ характер, извършени от лица с имунитет или от членове на Министерския съвет съгласно неоспорения чл. 35, ал. 3 НПК.

Следва да се има предвид, че предметът на наказателното дело не е равнозначно понятие на предмет на престъпление и в случая не е налице противоречие с принципа, че дадена материя се квалифицира като специализирана само според предмета или субекта на престъпление. В този смисъл в хипотезата на оспорената разпоредба не е налице съчетание на посочените два критерия – предмет и субект на престъпление. Доколкото предметът на престъпление е елемент от обществените отношения, непосредствен обект на престъплението или материална предпоставка за съществуване на отношението, който съществува независимо от дееца и върху който последният въздейства, като по този начин засяга самото отношение, изискването за единствен критерий (предметния), който да обоснове разглеждането и решаването на наказателното дело от специализирания наказателен съд, е спазено.

Това законодателно решение съответства на изискванията на Конституцията и е изцяло съобразено с Решение № 10 от 15 ноември 2011 г. по Конституционно дело № 6 от 2011 г. В анализа между специализирания и извънреден съд конституционният съд е преценил, че специализираният наказателен съд не е извънреден съд, а той е специализиран съд, и че неговата специализация се предлага да бъде с оглед предмета на престъпленията и качествената характеристика на дейците.

Следователно липсват отклонения от общоустановените правила, важими за съдилищата както в НПК, така и в отделни текстове на Закона за съдебната власт, посочени от вносителя. Ето защо считаме, че възлагането на специализирания наказателен съд разглеждане на дела за определени престъпления, извършени от определени категории субекти, - посочените лица по чл. 411а, ал. 1, т. 4 НПК, не може да бъде определено като противоконституционно.

В заключение следва да се припомни, че предложените промени в Наказателно-процесуалния кодекс (НПК) имат за цел да ускорят процесуалното развитие в двете фази на наказателното производство, както и да спомогнат за преодоляването на нормативния недостиг на действащата правна уредба, като същевременно я съобразят с изискванията на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета и Рамково решение 2009/948/ПВР на Съвета от 30 ноември 2009 година относно предотвратяване и уреждане на спорове за упражняване на компетентност при наказателни производства.

С УВАЖЕНИЕ,

ЦЕЦКА ЦАЧЕВ
МИНИСТЪР НА ПРАВОСЪДИЕТО